ASOS JOURNAL

The Journal of Academic Social Science

Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 9, Sayı: 121, Ekim 2021, s. 88-105

ISSN: 2148-2489 Doi Number: <http://dx.doi.org/10.29228/ASOS.52496>

Yayın Geliş Tarihi / Article Arrival Date
30.08.2021

Yayınlanma Tarihi / The Publication Date
29.10.2021

Dr. Öğr. Üyesi Leyla KAYA DURMAZ
Giresun Üniversitesi, Tekstil ve Moda Tasarımı
kyl@hotmail.com
ORCID ID: 0000-0002-2353-1774

Prof. Dr. Fatma KOÇ
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Moda Tasarımı
f.koc@hbv.edu.tr
ORCID ID: 0000-0002-3267-5366

KADIN HALK GİYİM-KUŞAM ÖZELLİKLERİNİN DEĞİŞİM, DÖNÜŞÜM VE YOK OLMASINDA KUŞAK FARKLILIKLARININ ROLÜ¹

Öz

Halk giysileri yaşam biçimi, sosyal kültürel yapı gibi unsurların en önemli tanıkları ve en iyi taşıyıcılarıdır. Özellikle gelenekli toplumların geçmiş kültürel birikimleri ile geliştirdiği giysilerin parçalarının neler olduğu, bu giysilerin veya parçalarının hangi isimlerle anıldığı, giysilerin beden üzerinde nasıl dizildiği ve kullanıldığı veya kimler tarafından ne zaman giyildiği gibi pek çok birikim önce değiştirilmeye daha sonrada yok olup unutulmaya maruz kalmaktadır. Gelenekli yaşamda kullanılan giysiler kuşanma işlevinin gerçekleştirilmesi ile anlam kazanır. Bunların nasıl kullanılacağı kuşaktan kuşağa aktararak sürdürülebilir hale gelir. Ancak yeni kazanımlar ile birlikte geçmişe ait değerlerin kuşaklar arasında yitilmesi kültürel birikimin izlerinin yok olmasına neden olur. Söz konusu yok oluşu engellemenin en önemli adımlarından biri bunun nedenlerinin belirlenmesi ve gerekli önemlerin alınmasının sağlanması ile gerçekleştirilebilir. Bu araştırma; Balıkesir ili örneği üzerinden, kadın halk giyim-kuşam özelliklerindeki değişim ve dönüşümlerde kuşak farklılıklarının etkisini yöredeki kadın aktörlerin bakış açısıyla anlama,

¹ Bu makale doktora tezi verilerinin bir bölümü kullanılarak üretilmiştir.

betimleme ve yorumlama amacıyla planlanmış ve yürütülmüştür. Araştırmada, nitel araştırma yöntemlerinden derinlemesine görüşme tekniği kullanılmıştır. Araştırma sahası, amaçlı örneklem yöntemi ile belirlenmiştir. Balıkesir ilinin 15 ilçesi ve bu ilçelere bağlı 71 köy ve mahallede saha ön görüşmeleri yapılmış, farklı kültürel kimliklerin varlığı belirlenen ve kadın halk giysilerini kullanmış, kullanan ya da kullanımını bilen 17 gönüllü kadın katılımcı ile derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Bu katılımcıların kuşak farklılıkları bağlamını analiz edebilmek için bebek patlaması kuşağı, X kuşağı ve Y kuşağından olmasına dikkat edilmiştir. Araştırmanın verileri, kadın katılımcılarla yapılmış olan halk giysilerinin değişimleriyle ilgili derinlemesine görüşme form ve kayıtları, katılımlı gözlem formları ve memolara kaydedilerek elde edilmiştir. Halk giyim kuşamının özelliklerinin yitirilmesi, değişmesi veya başka bir boyuta geçirilerek dönüştürülmesinde kuşak farklılıklarının rolü anlaşılmaya çalışılmıştır. Veriler çözümlenirken NVivo 12 nitel veri analizi programı kullanılarak, açık, eksen ve seçici kodlama yapılarak kategoriler ve temalara ulaşılmıştır. Kuşak farklılıklarının kadın halk giysi özelliklerinin değişimdeki rolleri için, “geleneklerden kopma”, “yaşlılık ve hastalık”, “anne-kayınvalide etkisi”, “gençler değerini bilmiyor”, “bilgi eksikliği”, “uyum sağlama” temalarına ulaşılmıştır. BB, X ve Y kuşağı kadınlar sıklıkla gençlerin, gelenekleri uygulamadıkları, sosyal çevrelerinden gördüklerini yapmaya çalıştıkları, geleneklere bağlılığın azaldığını vurgulamıştır. Kadınların yaşlanmaya başlaması ve buna bağlı gelen hastalıklar bir diğer sebep olarak karşımıza çıkmıştır. Yaşlılıkla beraber gelen hastalıklardan dolayı giysileri kadınların kullanmadıkları ya da kullanamadıkları, kullanımı dışında halk giysilerini biçmesini, dikmesini ve süslemesini bilen kadınların artık yapamadıkları belirlenmiştir. Farklı kuşaklardaki kadınların etkileşiminin azalması yani kadınların kendi ailelerindeki büyük kadınlardan etkilenme, onları dinleme, sayma düzeyinin azalması, kültürel bilgi birikim aktarımının azalması halk giyim kuşam değişimlerinin bir sebebi olarak belirlenmiştir.

Anahtar kelimeler: halk giysileri, kadın, kuşak farklılıkları, giyim-kuşam, nitel araştırma.

THE ROLE OF GENERATION DIFFERENCES IN THE CHANGE, TRANSFORMATION AND DESTRUCTION OF WOMEN'S FOLK CLOTHES PROPERTIES

Abstract

Folk costumes are the most important witnesses and best bearers of elements such as lifestyle, social and cultural structure. Especially what the pieces of the clothes developed with the past cultural accumulations of the traditional societies, the names of these clothes or their parts, how the clothes are arranged and used on the body, or by whom, when they are worn, many accumulations are subject to change and then to be forgotten. The clothes used in traditional life gain meaning with the realization of the wearing function. How to use them becomes sustainable by being passed down from generation to generation. However, with the new achievements, the loss of past values between generations causes the traces of cultural accumulation to disappear. One of the most important steps in preventing this

extinction can be realized by determining the reasons for this and ensuring that necessary measures are taken. This research has been planned and carried out in order to understand, describe and interpret the effect of generation differences on the changes and transformations in the characteristics of women's folk clothing from the perspective of women actors in the region based on the example of Balıkesir province. In the research, one of the qualitative research methods, in-depth interview technique was used. The research area was determined by purposeful sampling method. Field preliminary interviews were held in 15 districts of Balıkesir province and 71 villages and neighborhoods of these districts, and in-depth interviews were conducted with 17 volunteer women participants, who were determined to have different cultural identities and who used, used or knew how to use women's folk clothing. In order to analyze the context of generation differences, attention was paid to the fact that these participants are from the baby boom generation, generation X and generation Y. The data of the study were obtained by recording forms, records of in-depth interviews with women participants about the changes in folk clothing, participatory observation forms and memos. The role of generational differences in the destruction, change or transformation of the folk clothing features by transferring it to another dimension has been tried to be understood. While analyzing the data, categories and themes were reached by using NVivo 12 qualitative data analysis program and by coding open, axial and selective. For the roles of generation differences in the change in women's folk clothing, the themes of "breaking with tradition", "old age and illness", "mother-mother-in-law effect", "young people do not appreciate its value", "lack of knowledge", "adaptation" have been reached. BB, X and Y generation women frequently emphasized that young people do not apply traditions, try to do what they see from their social circles, and their commitment to traditions has decreased. The aging of women and related diseases have emerged as another reason. It has been determined that women do not use or cannot use clothes due to diseases that come with old age, and that women who know how to cut, sew and decorate folk clothes can no longer do it. The decrease in the interaction of women from different generations, that is, the affection of women by the older women in their own families, the decrease in the level of listening to and respecting them, and the decrease in the transfer of cultural knowledge have been identified as a reason for the changes in folk clothing.

Keywords: folk clothes, woman, generation differences, clothing, qualitative research.

GİRİŞ

Günümüzde küresel kültürün etkisi her alanda hissedilmektedir. Özellikle teknolojinin hayatımıza hızlı müdahalesinin, kültürel bağlamda yerele ilişkin değerlerimizin yok olma sürecini de hızlandırdığı aşikardır. Önce bedenın korunması daha sonra da giyinme ve süslenme arzusu ile toplumların kültürel alt yapıları, inançları ve yaşam koşulları gereği geliştirdikleri giysi, giyinme usulleri ve alışkanlıklarına ilişkin her bir değer geleneklerin içine yerleştirilmiştir. Gelenekli yaşamda halk giyim kuşamına ait pek çok uygulamada giysiler, onlara ait aksesuarlar ile kuşanma biçimleri öncelikle toplumun değer yargıları daha sonra

kişilerin ihtiyacı düşünülerek şekillendirilmiştir. Türkiye Cumhuriyeti kültür coğrafyası göz önüne alındığında çoğu ilde ve bölgede yaşanmakta olan yerel kültür unsurlarının birbirinden farklı özellikler gösterdiği söylenebilir. Söz konusu çeşitlilikte gelenekli olanın değerini anlamak ve onunla ilgili yorumda bulunabilmek için “neden böyle üretildiği” veya “neden böyle kullanıldığı” sorularının yanıtlanması gerekir.

Göle (1991) giysilerin, bazı toplumlar için inancın etkisi ile şekillenmiş ve bedenini örtülmesi amacıyla kullanıldığını (İslam inancında olduğu gibi) belirtirken, Flugel (1971) giysilerin bazı toplumlar için kişinin kendini ifade etme amacıyla kullanılan (Batı toplumlarında olduğu gibi) bir araç olduğunu belirtmiştir. Aslında bu iki tanımlamada toplumsal yaşamın kurallarının giysilerin biçimlendirilmesinde önemli bir etken olduğunun altı çizilmektedir. Koç ve Koca (2019, s. 166) “gelenekli yaşamda kullanılan giysilerin bir toplumun kültürünün gerçek bir yansıması olarak görülmesi gerekliliğini belirtmişlerdir. Gelenekli toplumlarda bedenler üzerine yerleştirilen giysi parçaları, giysi katmanları, süsleme unsurları, renkler, biçimler bireysel değil toplumsal çizgileri oluşturduğunu ve ait olduğu toplumun yaşam biçimi, kültürü, inançları vb. pek çok şey hakkında bilgi edinilmesinde ipuçları verebilen görsel ve dinamik unsurlar olduğunu belirtmişlerdir. Buna ek olarak oluşturulan her bir objenin veya davranış biçiminin bir anlamı olduğun düşünülmesi gerekliliğini açıklarken yerel kültüre ait giysilerin toplumları tanımlayan anlatılarının olduğunu vurgulamışlardır.

Yerel kültürlerde halkların kullandığı giysilerinin beden üzerinde yerleştirilmesi “bedenin biçimlendirilmesi” kavramı ile açıklanabilir. Pek çok doğu kültüründe olduğu gibi Türk halklarının giysileri de kuşanma biçimlerinin oluşturulması ile anlam kazanır ve bu anlamların her biri ait olduğu toplumun normları ile şekil alır. Dolayısıyla, toplumsal normlara dayalı olarak bedenini biçimlendirilmesi ile giysilerin farklı şekilde kullanılması giysilere gerçek işlevinin dışında farklı anlamlar yükler ve toplumun karmaşık kimliğinin okunmasında özel bir dil oluşturulur (Koç ve Koca, 2017, s. 139). Burada anlamlandırılmak istenen giysiden ziyade giysinin giyilme biçimidir, yani “ne giyildiği” değil “ne şekilde giyildiğidir.” Dolayısıyla, giysiler kullanılarak bedenini biçimlendirilmesi giysilere gerçek işlevinin dışında farklı anlamlar yüklenmiş ve toplumun karmaşık kimliğinin okunmasını sağlayan özel bir dil özelliği kazandırılmaya çalışılmıştır (Koç ve Koca, 2015, s. 77).

Gelenekler toplumlar içinde yaşarken bazıları aynen devam eder; bazıları şekil değiştirir, bazıları ise yavaş yavaş kaybolur. Sosyal ve kültürel yaşamın içinde bu kaçınılmazdır (Yıldırım, 2015, s. 2268). Özellikle kültürel etkileşim, küreselleşme, yenilik arama çabaları, moda vb. etkenlerin devreye girmesi ile öncelikle dış görünümünü etkileyen giysilerde ve davranış biçimlerinde farklılıkların oluşması kaçınılmazdır. Artun (2006, s. 2) bu farklılıkların oluşmasını “insanoğlunun giyinme arzu ve isteği tarihsel süreçte birçok değişiklik göstermiş ve her zaman diliminde farklı kültürlerde farklı açılardan değişime uğramıştır” şeklinde açıklamıştır. Koç ve Koca (2015, s. 72) halk giysileri ile ilgili yapmış oldukları çalışmalarında bölgesel ve ulusal bağlamda maddi kültür ürünlerimizden biri olarak kabul gören yerel halk giyim ve kuşamlarının tasarım ve malzeme özelliklerinin yanı sıra anlamsal işlevleri açısından da pek çok öz değerini yitireceği veya zaman içerisinde değişime uğrayarak yozlaşacağı dikkate alınarak, bu giysilerin biçimsel özelliklerinin yanında anlamsal yapılarının da belgelenmesi gerekliliğinin önemini vurgulamışlardır. Aslında burada kullanımdan kalkan ve daha sonra yok olma sürecine giren sadece giysinin maddi varlığı değil geleneklerin yapısındaki varlığının nasıl oluştuğu ve neden böyle kullanıldığıdır. Gelenekli toplumlarda giysilerin ve giyinme usullerinin

toplumsal işaretleri ve söylemlerin bir dili olarak düşünüldüğünde aslında kaybedilen şeyin bir giysi parçasından çok daha değerli olduğudur.

Koç ve Koca (2016, s. 759) halk giyim kuşamının yok olma süreci ile ilgili yapmış oldukları bir başka çalışmada “Kültürel anlamı açısından düşünüldüğünde giyinme, gelenekli toplumlarda bir önceki kuşağın bedeni üzerinde başlayıp, değişikliklerle bir sonraki kuşağın bedenlerine aktarılan ve gelecek kuşaklarla devam ettirilen bir yolculuk gibidir. Ancak, küresel modanın beraberinde getirdiği estetik anlayışı ile farklı bakış açılarına sahip tüketici profiline oluşması, gelenekli yaşamı sürdürmeye çalışan toplumlarda bile halk giysileri ve bunlara ilişkin uygulamaların gündemden kalkmasına, 20. Yüzyılın başlarından itibaren hızla yok olmasına, biçim ve kullanım özelliklerinin değiştirilmesine neden olmaktadır” şeklinde açıklarken değişimin en önemli nedenleri arasında kuşak farklılıklarının olduğunu belirtmişlerdir.

Küresel dünyada popüler kültür etkisiyle, kültürel erozyon yaşandığı bilinmektedir. Bu erozyondan da nasibini büyük ölçüde alan unsurların birisi giyim-kuşam özellikleri ve buna maruz kalanlar ise çoğunlukla genç kuşaktır demek yanlış olmayacaktır. Kültürel erozyonun hızı kitle iletişim araçlarıyla birlikte hız kazanmıştır. Gençler, internet ve sosyal medya ile birlikte hiçte zorlanmadıkları bir kültüre adapte olmuşlar, sorgulamadan bu yeni kültürü kabul ederek kendi kültür ve değerlerini ikinci plana atmışlardır. Genç kuşağın, geleneklerini bilmesi, koruması ve sürdürmesi için teşvik edilmesi, özendirilmesi, bu konularda eğitilmesi ve devlet politikalarında daha çok yer alması gerekmektedir. Bunun sağlanabilmesi içinde kuşak farklılıklarına göre giyim-kuşam özelliklerinin değişimlerinin sebepleri belirlenmelidir.

Bu araştırma; Balıkesir ili örneği üzerinden, kadın halk giyim-kuşam özelliklerindeki değişim ve dönüşümlerde kuşak farklılıklarının etkisini yöredeki kadın aktörlerin bakış açısıyla anlama, betimleme ve yorumlama amacıyla planlanmış ve yürütülmüştür. Yapılan bu çalışmada değişim geçirdiği bilinen kadın halk giysilerimizin yine kadınların gözünden; kuşak farklılıkları bağlamından hangi sebeplerden, nasıl ve neden değişime uğradığı, değişimlere etki eden nedenler, kullanım sıklıklarında ki değişiklikler, nitel araştırma yöntemlerinden derinlemesine görüşme tekniği kullanılarak ortaya konulmaya çalışılmıştır. Araştırma sahası, amaçlı örneklem yöntemi ile belirlenmiştir. Balıkesir ilinin 15 ilçesi ve bu ilçelere bağlı 71 köy ve mahallede saha ön görüşmeleri yapılmış, farklı kültürel kimliklerin varlığı belirlenen ve kadın halk giysilerini kullanmış, kullanan ya da kullanımını bilen 17 gönüllü kadın katılımcı ile derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Bu katılımcıların kuşak farklılıkları bağlamını analiz edebilmek için bebek patlaması kuşağı, X kuşağı ve Y kuşağından olmasına dikkat edilmiştir. Araştırmanın verileri, kadın katılımcılarla yapılmış olan halk giysilerinin değişimleriyle ilgili derinlemesine görüşme form ve kayıtları, katılımlı gözlem formları ve memolara kaydedilerek elde edilmiştir.

Halk giyim kuşamının özelliklerinin yitirilmesi, değişmesi veya başka bir boyuta geçirilerek dönüştürülmesinde kuşak farklılıklarının rolünün ne olduğunun anlaşılmasına çalışılmasını amaçlayan çalışmamızda, kuşak kavramı ve sınıflandırmasına konunun anlaşılması açısından öz olarak değinilmiştir. Marshall (1999, s. 438) kuşak kavramını, “bir toplumda yaklaşık olarak aynı zamanda doğan üyelerden meydana gelen yaş gruplarının bir biçimi” şeklinde tanımlamıştır. Kuşak aynı zamanda, bir nesil ve başka bir nesil arasındaki geçen dönem olarakta kullanılmaktadır. Toplumbilim Terimleri Sözlüğünde kuşak, “yaklaşık 25-30 yıllık yaş kümelerini oluşturan bireyler öbeği, göbek, nesil, jenerasyon, batın” anlamlarına gelmektedir.

Kuşaklar, yaş, dönem ve grup olarak tanımlanmaktadır. Yaş, bireyin yaşıdır bu süreçte olaylar gerçekleşmektedir. Dönem, yaşamı boyunca bireyin başına gelenlerdir, grup ise, yaşantıları boyunca ortak deneyim ve olayları paylaşmış bundan sonra ki zamanlarda da benzer davranış ve tutumları sürdürmeleri beklenen bir grup bireydir (DeVaney, 2015, s. 11). Kuşak sınıflandırmalarında en önemli etkenlerden birisi kültürdür ve sınıflandırmalara genellikle bu bağlamda şekillenmiştir. Kültür bireyin yaş ve algısını etkilemektedir. Geçmişten günümüze kadar farklı kuşak sınıflandırmaları yapılmıştır. En sık kullanılan sınıflandırma şu şekildedir;

- Sessiz kuşak (Geleneksel, Savaş, 1925-1945)
- Bebek patlaması (Baby Boomers, 1946-1964)
- X kuşağı (Gen X, 1965-1980)
- Y kuşağı (Gen Y, Milenyum, Gen Me, 1981-1999)
- Z kuşağı (2000-2010)
- Alfa Kuşağı (2011-...) (Mc Crindle 2015, Keleş 2013, Kaygısız vd. 2019, Tekin 2015).

Sessiz Kuşak, “Geleneksel”, “Savaş”, “Eski Askerler”, “Emektarlar” gibi farklı şekillerde adlandırılan ve farklı kaynaklarda kuşak başlangıç tarihi değişse de, 1945’ten önce doğan bireyleri kapsamaktadır. I. Dünya Savaşı, II. Dünya Savaşı, 1929 Ekonomik Buhranı gibi savaşlar ve ekonomik krizler gibi zor hayat şartlarıyla mücadele etmişlerdir (Tekin, 2015, s. 42). Bu kuşak insanları, muhafazakar, içine kapanık, ailevi ve milli duyguları tutucu, disiplinli, otoriteye bağlı, tasarruflu ve sade hayat süren, teknolojiye uzak ve geleneksel yapıya bağlıdır. Denge ve düzeni tercih ederler, saygılı ve gelenekçidirler (Divanoğlu, 2017, s. 271). Gelenek, görenek ve değerlere bağlı ve her zaman biriktiren tasarruflu insanlardır.

Bebek Patlaması Kuşağı (Baby Boomers), patlama kuşağı olarak da adlandırılmaktadır. II. Dünya Savaşı sonrasında meydana gelen nüfus patlaması ve yeni doğan bebek sayısı yaklaşık bir milyarı bulmasından dolayı bu ismi almıştır (Akçakanat vd., 2017, s. 140). Bu kuşak bireyleri, Türkiye’de refahın, büyümenin, mal ve hizmetlere özenme duygusunun ağır bastığı (Ayhün, 2013, s. 99), otoriteye şüphe ile bakan, işkolik ve bilgilidirler. Bu kuşak, Türkiye’nin çok partili dönem ve ihtilal sancıları, radyonun altın çağı, insan hakları hareketlerinin yaşandığı yıllarda doğmuştur. Gelecekleri için garantcidirler, kazandıklarından daha azını tüketirler ve gelecek için birikim yapma eğilimindedirler (Divanoğlu, 2017, s. 272).

X Kuşağı, 1965-1980 yılları arasında doğan, ekonomik krizlerden ve sosyal sancılardan etkilendiği için, “geçiş dönemi” ya da “kayıp” kuşak olarak da adlandırılan ve gelecek kaygısı ve korkusu taşıyan bireylerdir. Kariyerini güçlükle elde eden, ebeveynlerinden ayrılmakta zorlanan X Kuşağı (Keleş, 2013, s. 28), ailevi, mali ve sosyal açılardan güvensiz bir ortamda büyümüş ve hızlı değişimlerle gelecekleri belirsiz bir kuşak olarak tanımlanmıştır.

Y Kuşağı, “Milenyum”, “Gelecek”, “Net”, “www” kuşak gibi farklı şekillerde adlandırılmakta, her şeyi sorguladıkları için “why” kuşağının kısaltması olarak “Y” kullanılmaktadır. Yaşadıkları dönem, kendinden önceki kuşaklara nazaran çok daha rahat, zengin bir dönemi kapsamaktadır (Bekmezci, 2017, s. 105). Bu kuşak bireyleri, bilgi teknolojileri, iletişim ve internetin yeni keşfedildiği dönemde doğmuştur. Teknoloji meraklısı, özgürlüğü seven, rahata düşkün, sadakat duygusu az, eğlenceyi çalışmaya tercih eden, narsis, otoriteye karşı ve tatminsizdir. Kimsede olmayana isteyen, giydiğini tekrar giymek istemeyen, interneti sıkı kullanan bireylerdir (Tokabaş, 2013). Her şeyin merkezine kendilerini yerleştiren,

çalışmayı sevmeyen ve hazırdan geçinen bir kuşak olarak tanımlanmaktadır (Göktaş, 2016, s. 37).

Z Kuşağı, 2000-2010 yılları arasında doğan bireyleri kapsamaktadır. Bazı nüfus bilimciler tarafından son kuşak olduğunun altını çizmek için alfabenin son harfi ile sembolize edilen (Kavalcı vd., 2016, s. 1036) Z kuşağı üyelerinin en büyüğü henüz 20 yaşındadır ve bu sebeple iş dünyasına girmedikleri ya da henüz dahil olduklarından dolayı tam tavır ve davranışları bilinmemektedirler (Kuyucu, 2017, s. 850). İnternet Kuşağı, Instant Online, Dijital Çocuklar, IGen gibi farklı şekillerde de adlandırılmaktadır (Tekin, 2015, s. 63). Ahlaki bir çöküşün ortasında büyüyen bu kuşağın temel değeri gerçekliktir. Z kuşağı bireyleri internet ve cep telefonsuz yaşayamıyor, birden fazla medya aracını aynı anda ve etkili şekilde kullanabilmekte, her şeyi isteyen ve anlık –çabuk tüketen bir özelliğe sahiptirler (Divanoğlu, 2017, s. 275).

Alfa Kuşağı, Alfabenin Z ile bitmesine ve son kuşağın Z Kuşağı olduğunun düşünülmesine karşın, Avustralyalı nüfus bilimci Mark McCrindle ekibiyle beraber bir anket düzenleyerek gelecek kuşak için Alfa Kuşağı (Generation Alpha) adının seçildiğini belirtmiştir. Alfa kuşağı ile ilgili yapılmış çok fazla araştırma bulunmamakta, yaş gruplarından dolayı sahip olabilecekleri olası nitelikler üzerinden yorumlar yapılmaktadır (Nagy vd., 2017, s. 110). Bu kuşak üyeleri 2010 yılı ve sonrasını kapsamakta ve en büyüğü henüz 10 yaşındadır.

YÖNTEM

Araştırma Sahası

Araştırma sahasında ön görüşmeler ve derinlemesine görüşmeler, 2015 yılı Temmuz ayında başlamış ve 2016-2017 yıllarında belirli aralıklarla devam etmiştir. Derinlemesine görüşmeler her seferinde ortalama 5-6 saat sürmüştür. Yapılan derinlemesine görüşmeler için kadın katılımcılardan sözlü aydınlatılmış onam ve izinleri alınarak ses kayıt cihazına kaydedilmiştir. Araştırma sahası, amaçlı örneklem (purposivesampling) yöntemi ile belirlenmiştir. Olasılık temelli olmayan amaçlı örneklem, açıklayıcı araştırmada ya da saha araştırmasında kullanılabilir (Neuman, 2012, s. 324). Araştırmanın problematigine bağlı olarak bilgi açısından zengin durumların belirlenmesi, belli ölçütleri taşıyan ya da belirli özellikleri barındıran bir ya da fazla özel durumla ilgili derinlemesine araştırma yapmak istendiğinde amaçlı örneklem kullanılmaktadır (Büyüköztürk vd., 2012).

Araştırmaya katılan ve derinlemesine görüşmeler yapılan katılımcıların belirlenmesinde şu niteliklere dikkat edilmiştir,

- kadın katılımcılar olması,
- kuşak farklılıklarının anlaşılabilmesi için kadın katılımcılar arasında yaş farkının olması,
- gelenekli halk giysilerini kullanan ya da öncesinde kullanmış olan ve halk giysilerini kullanmamış fakat çevrelerinde kullanıldığını bilen katılımcılar.

Nitel araştırmacılar bir örneklemin temsil gücünden çok ilgilendikleri konunun ampirik sosyal dünyasını anlamaya odaklanmaktadır. Örneklemin başlıca amacı, anlayışı netleştirebilecek ve derinleştirebilecek olan belirli örnekler, olaylar ya da eylemler toplamaktır (Neuman, 2012, s.320). Bu doğrultuda denilebilir ki, araştırmanın katılımcı grubunu, 19-73 yaş aralığında kadın katılımcılar oluşturmuştur. Katılımcıların tamamı, görüşmelerin yapıldığı Balıkesir ili köylerinde ikamet etmektedir. Saha araştırması sürecinde birçok kadın katılımcı ile

ön görüşmeler yapılmış, araştırmanın kapsamına dahil olabilecek kadın katılımcılar seçilmiştir. Tablo 1’de katılımcılara ait sosyo-demografik bilgiler yer almaktadır.

Tablo 1

Katılımcı Sosyo-Demografik Bilgileri²

SIRA NO	KATILIMCILAR	YAŞ	KUŞAK	DOĞUM YERİ	KÜLTÜREL KİMLİK	EĞİTİM DURUMU
1	A.H.	44	X	Karşıyaka/Erdek	Pomak	İlkokul
2	H.H.	25	Y	Karşıyaka/Erdek	Pomak	Lise
3	Z.H.	53	X	Karşıyaka/Erdek	Pomak	İlkokul
4	A.H.	69	BB	Karşıyaka/Erdek	Pomak	İlkokul
5	S.H.	19	Y	Karşıyaka/Erdek	Pomak	Üni. okuyor
6	G.H.	73	BB	Ulubey/Gömeç	Manav	eğitimi yok
7	R.H.	61	BB	Gölyaka/Bandırma	Pomak	eğitimi yok
8	H.H.	37	Y	Darıçukuru/Kepsut	Yörük	İlkokul
9	C.H.	71	BB	Paşaköy/Susurluk	Yörük	İlkokul
10	M.H.	49	X	Paşaköy/Susurluk	Yörük	İlkokul
11	E.H.	62	BB	Ahmetören/Kepsut	Yörük	İlkokul
12	E.H.	55	BB	Ahmetören/Kepsut	Yörük	İlkokul
13	E.H.	20	Y	Mehmetalan/Edremit	Türkmen	lise
14	S.H.	72	BB	Çeltikçi/Erdek	Manav	İlkokul
15	G.H.	25	Y	Peynirkuyuköyü/Manyas	Yörük	Ortaokul
16	H.H.	47	X	Peynirkuyuköyü/Manyas	Yörük	İlkokul
17	Z.H.	50	X	İlhanköy/Erdek	Pomak	İlkokul

BULGULAR VE YORUM

Araştırma sürecinde derinlemesine görüşmeler yapılan farklı kuşak kadınlarından edinilen bilgiler doğrultusunda, kadın halk giyim kuşamlarındaki değişimlerin kuşaklara göre rolü belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırmada kategorileştirme sürecinde açık, eksen ve seçici kodlama yapılarak temalara ulaşılmıştır.

BB ve X Kuşağı Kadınlarının Bakış Açısıyla Halk Giyim-Kuşam Kullanımı ve Özelliklerinin Değişim Sebepleri;

•Geleneklerden Kopma

Balıkesir ilinin farklı ilçe ve köylerinde, farklı yaşlardaki BB kuşağı ve X Kuşağı kadınlarıyla yapılan derinlemesine görüşmelerde, katılımcı kadınlardan alınan cevapların birleştikleri ortak noktalardan biri, geleneklerdir. Bu noktada, BB kuşağı ve X kuşağında ki kadınlar, değişimlerde geleneklere bağlılığın azaldığını vurgulamıştır. Araştırmamıza katılan BB kuşağı ve X kuşağında ki kadınların belirttiklerine göre, geleneklere bağlılık; anadan, atadan öğrenileni yapmak, adetleri uygulamak ve uygulanmasını sağlamak ve sorgulamadan uygulamak olarak tanımlanmıştır. Katılımcı kadınlar, sıklıkla adet, gelenek, ne gördüysek onu yaptık, gençlerin adetleri-gelenekleri uygulamadıklarını dile getirmişlerdir. Halk giysisi kullanımlarının azalması ve meydana gelen değişiklikleri; gelenek ve adetlerden gençlerin kopmaya başlaması, bulundukları çevre dışında gördüklerini yapmak istemeleri ve olayların sebeplerini sorgulamaya başladıklarından bahsetmişlerdir. Bu durumlar katılımcıların ifadelerine şu şekilde yansımıştır;

² Bilimsel etik çerçevesinde gizlilik ilkesinin korunması amacıyla tüm araştırmada katılımcıların gerçek isimleri yerine harfler ve hanım anlamında “H” harfi kullanılmıştır.

“Yok gençler, torunlar falan bilmez artık onları (halk giysilerini). Geleneği sürdürmediler ki, sürdürseler çok iyi olacaktı. Biz anamızdan, atamızdan ne gördüysek yaptık. Ama gençler şimdi uymuyor. Ben kızarım torunlara ama takan yok” (R.H., 61, BB Kuşağı).

“Bizim adetimiz bu herkes yapar, yapmayan görünce giymeyen görünce kızarım ben ayıp derim. Gençler dışarda gördüklerini yapmaya çalışıyor, nerde kaldı adet, gelenek, görenek yavrum..” (A.H., 69, BB Kuşağı).

“Gençler devam ettirmedi işte, geleneği sürdürmediler. Sosyetik oldu hepsi. Televizyon dan ordanburdan gördüklerini yapıyorlar. Vardı bende önceden çok vardı (giysilerden bahsediyor), sonra okuldan talebeler falan geliyordu sizin gibi, kaldı öyle birilerinde işte..” (E.H., 55, BB Kuşağı).

“Eskiden dal (elbisenin adı) vardı yavrum burda ama yok gari. Bide o dediğim başlık vardı. Kasaba gibi oldular artık. Herkes öyle eskiye dönük yok. Eskiden kurtulmaya bakıyorlar. İstanbul’da bir şey çıksın hemen burda da var yani. Önceden yoktu öyle. Ayvalık’ta vardı, küçük İstanbul denirdi. Orda bir moda çıksın ertesi gün buraya gelirdi. Ayvalıklı İstanbul’un irtibatı çoktu. Hala da aynı işte. He modern olduk hepten..” (G.H., 73, BB Kuşağı).

BB kuşağı, II.Dünya Savaşından sonraki “nüfus patlaması” yıllarında doğan ve savaş sonrası refaha kavuşan bir kuşak olarak tanımlansa da (Tekin, 2015, s. 47), ekonomik sıkıntıları yaşamış kendilerini sürekli sıkıntıya sokarak bir şeyleri elde etmişlerdir. Kuşak üyelerinin de özelliklerinden olan kanaatkarlık ve gelenek ve kültürlerine bağlılıkları (İzmirlioğlu, 2008, s. 43), kullandıkları giysilerin uzun süreli kullanılmasını sağlayarak değişimin en az düzeyde olmasını sağlamıştır. X kuşağı, sağ-sol çatışmaları, dönem neslinin 1960’ların ortalarından itibaren evlilik ve doğum oranlarının azalması, boşanma oranlarının artması, ailelerin parçalanmaya başlaması, kurumlara karşı güvenin azalması gibi dünyanın büyük değişimler yaşadığı bir döneme denk gelmesinden dolayı sıkıntılı ve çalkantılı dünya belirsizlikleriyle başa çıkmak zorunda kalmışlardır. (Altıntuğ, 2012, s. 205). X kuşak üyelerinden olan katılımcılar, toplumsal normlara duyarlı, uygulayıcı ve BB kuşağı üyeleri kadar olmasa da geleneklerine bağlıdırlar.

Sosyolojik anlamda gelenek; kuşaktan kuşağa aktarılan bilgi, düşünce ve kültür birikimini ifade etmektedir (Akdoğan, 2002, s. 34). Geleneksel bir toplum modern anlayışa göre yeniliklere kapalı, geçmişe sıkı sıkıya bağlı, içine kapanık bir toplumdur. Geleneksel toplumda yüz yüze ilişkiler hâkimdir. Farklılık ve uzmanlaşma yok denilecek kadar azdır. Bireyleri biz duygusuyla hareket ederler ve toplumsal düzende gelenek ve din önemli yer tutmaktadır (Anıl, 2011, s. 126). Geleneksel anlayış değişime kapalı, durağan bir yapıya sahiptir. Gelenekler yaşatılarak canlı tutulur, aksi takdirde unutulmaya yüz tutarlar (Akdoğan, 2002, s. 7). BB kuşağı ve X kuşağı üyeleri de hem kuşak özellikleri gereği hem de onların gençlik dönemlerinde şimdikine göre daha gelenekli bir yaşam sürdürdüklerinden değişimin sebeplerinden biri olarak, geleneklerden kopma, adetleri uygulamama gibi unsurlardan bahsetmişlerdir.

•Yaşlılık ve Hastalık

Yapılan derinlemesine görüşmelerde, BB kuşağı ve X kuşağına üye kadınlar, halk giysilerinin değişim süreciyle ilgili “ne zamandır giymiyorsunuz?”, “giymeme sebepleriniz nelerdir?”, “giysilerde neler, neden değişti sizce?” gibi sorulan sorulara sıklıkla verdikleri cevaplardan bir tanesi yaşlılık ve yaşlılıkla gelen hastalıklar olmuştur. Katılımcılardan büyük

çoğunluğu, eskiden günlük giydikleri halk giysilerini, yaşlılık, hastalık gibi sebeplerden artık sadece özel günlerde giydiklerini, hatta bazıları hiç giyemediklerini, bazı hastalıklarından dolayı artık halk giysileri dikemediklerini ve süslemelerini yapamadıklarını ifade etmişlerdir. Bu durumları katılımcılar şu şekilde belirtmiştir;

“Hastayım kızım ben, gözümden hastalık buldular, burnumda hastalık buldular, ameliyat oldum ben, 1.ayda. işte geçen kontrolüm vardı, gözüme tüp koymuşlarmış onu aldılar işte, sonra yine ameliyat ettiler kızım beni, damar tıkanmış buralarda (gösteriyor), yalnız gözlerimde çok sorun var kızım, gelinler kızlarda çekişiyor işte bana yapmıcan artık işle micendiyolar..bende bu kemikli bağı herkese yapardım artık yapamıyorum, benden de başka köyde bilen de yok...peşkirleri işlerdim yapamıyorum..(E.H., 62, BB Kuşağı).

“Kızım ben on seneye kadar hergün giyiyordum, hep devamlı köylü urbalarını giyiyordum, sonra böyle bel fıtığına ameliyata yatıverince alışiverdim böyle (basma şalvar, pen ye bluz), giyemedim” (M.H., 49, X Kuşağı).

“Yavrum ben bi hastalandım, bak (bacağındaki ameliyat izini gösteriyor) böyle ameliyat oldum. Sonra bir aya yakın hastanede kaldım. Ordan çıkınca da artık geymedim bunu.. o zamana kadar hep günlük giyerdim..ama 5-6 senedir giymiyorum.. öyle düğünde falan işte giyersem.. severim ben ama taşımak zor gelir bana artık..” (C.H., 71, BB Kuşağı).

Katılımcıların verdikleri bilgiler doğrultusunda, Balıkesir ilinde kadın halk giysilerinin genel özellikleri, çok parçalı ve kat kat giyilmesidir. BB kuşağına üye kadın katılımcıların yaş ortalaması 66,5 ve X kuşağına üye kadın katılımcıların yaş ortalaması ise 47 dir. Yapılan derinlemesine görüşmelerde, katılımcıların genellikle çok küçük yaşlarda evlendikleri, köy yaşamında, hayvan bakımı, tarla, bağ, bahçe gibi işlerde çalıştıkları ve çok doğum yaptıkları gözlenmiştir. Bu unsurlar dikkate alındığında, yaşam koşulları ve yaşın ilerlemesi ile birlikte gelen hastalıkların, halk giyim-kuşam kullanımındaki değişiklikleri, kullanım sıklığını ve üretim süreçlerini etkilediği görülmektedir.

•Anne-Kayınvalide Etkisi

BB kuşağı ve X kuşağına üye kadınlar ile yapılan derinlemesine görüşmelerde, kadın halk giysilerinin değişim süreciyle ilgili sorulan sorulara sıklıkla verdikleri cevaplardan anlaşılan anneden, kayınvalideden etkilenmiş olduklarıdır. Bu durumlar katılımcıların ifadelerine şu şekilde yansımıştır;

“Kızım benim annem zamanında, hep böyle giyiliyormuş, günlük giyerlermiş bunları..bizde onlardan gördük, kızlığında giydim ama şimdi giyemiyom. Benim kızımda gelinimde, onlarda giymez.. zamanla biz giymedikçe onlarda giymedi heral..sadece düğünlerde hevelenirlerse bazen giyerler, onun dışında yok artık öle pek giyen..(H.H., 47, X Kuşağı).

“Biz doğduğumuzdan beri giyiyoruz. Bize şalvar giydirdiler hiç etek giymedik biz. Bazen camiye giderken giyerim etek ama çok nadir. Bize küçükten annem falan şalvar giydirdi işte, ben de herkeste gördüğümü yaptım. Kendi kendime öğrendim dikmeyi. Çocukluktan beri dikerim. Makinem yok olsa herkese dikerim (A.H., 44, X Kuşağı).

“Ben ufacıktım gelin olduğumda hatırlamıyorum bile yaşıma.. Annemin imzasını aldılar evlenmem için. Baya küçüktüm.. onlar ne derse o olurdu.. ne verdilerse giydik ne söyledilerse yaptık biz..”(G.H., 73, BB Kuşağı).

“Gördük annemizden, ebemizden bizde giydik. Hiç düşünmedik. Öyle kendiliğinden oldu valla. Benim kızım yok zaten.. ama olsa da şimdi ki zamane kızlarına laf geçmez yavrum, onlar serbest” (Z.H., 53, X Kuşağı).

“Benim bunların bazıları kayıinvalidemden kalma, onun giysileri. Ben de diktirdim köy de diken bi kadın var. Kayıinvalidemden öğrendim ben onlar giyermiş eskiden. Dikmeyi, hepsini dikemem ama şalvar dikmeyi falan da ondan öğrendim. (H.H., 37, X Kuşağı).

“Bak şimdi anam ölürken arkasında böyle yörük fıstanı vardı, günlük giyerdi.. Şimdi biz bundan gelin olurken çeyize 25-30 tane dikerdik, çeyize koyardık. Kayıinvalidede yapardı gelin için.. Hep böyle çeyize koyar dikerdik..artık çok yapan yok isteyene 1-2 tane yapılır bu yörük fıstanından. Ben torunuma dikivericem 2 tane bi kırmızı bi pembesinden..” (C.H., 71, BB Kuşağı).

Kadınların büyük çoğunluğu, halk giysilerini giyme sebepleri olarak annelerinden, evlendikten sonra da kayıinvalidelerinden gördüklerini yaptıklarını, büyüklerden gördüklerini sorgulamadan kabul ettiklerini belirtmiş, değişim sebebi olarak ise, kendi kızlarının, çocuklarına karışmadığını, daha serbest bıraktığını, gençlerin aileden değil de çevrelerinden daha çok etkilendiklerini ifade etmişlerdir.

Farklı kuşakların bir araya gelmesiyle sağlanan etkileşim, geleneklerin, toplumsal değerlerin ve yeniliklerin paylaşılmasını sağlamaktadır. Toplumun bir bütün olarak devamlılığını güçlendirmektedir. Gençlere kültürel değerleri ve bilgileri aktararak devamlılığı sağlayan yaşlıların deneyimleri ve görüşleridir (Canatan, 2008, s. 67). Bu bağlamda, kadın halk giysilerinin kullanım sıklıklarının ve özelliklerinin değişiminde, kadınların büyük rolü olduğu aşikardır. Anne, annecanne ve kayıinvalidelerin kızlarına kadın halk giyimini ve üretim tekniklerini geçmişte öğrettiği, giysileri kızlarına bıraktıkları ya da kızların çeyizlerine özellikle kadın halk giysilerinden koydukları, kızlarının ve torunlarının kadın halk giysilerini kullandıklarında mutlu oldukları fakat günümüze yaklaştıkça bu giysi ve bilgi paylaşımlarının azaldığı hatta tamamen yok oldu söylenebilmektedir.

•Gençler Değerini Bilmiyor

Yapılan derinlemesine görüşme ve gözlem notlarına bakıldığında, BB ve X Kuşağı kadınlar, sıklıkla gençlerin kadın halk giysilerinin kıymetini, değerini bilmedikleri, yönünde ifadeler kullanmışlardır. Bu konu kadınlar tarafından şu şekilde dile getirilmiştir;

“Eskiden günlüğe giyerdik. Şimdi gezmeye giderken, anneme giderken giyerim.. Ama gençler kaldırdı onu, düğünde oynamadan oynamaya hatta o bile kalmıyo artık.. değeri kıymeti yıllar sonra anlaşılacak yavrum bunların.. gitgide kayboluyor böyle, gençler değiştirdi herbişeyi..(A.H., 44, X Kuşağı).

“Gençler bu giysileri giymez.. ben bile 10 yaşına kadar giydim daha giyemiyorum çok dikkat çekiyor.. kızlar falanda istemedi, isteseler var giydirirdim amma ben bile giy miyom ne diyim onlara..biz gene giydik de gençler hiç kıymetini bilmiyor.. veri yim diyorum da kızlara istemiyorlar (gülüyor) (M.H., 49, X, Kuşağı).

Derinlemesine görüşmelerde BB ve X kuşağı kadınların aktardıklarına göre, kadın halk giysilerinin kullanımı ve değişimine sebep olarak, gençlerin bu giysileri satmak istemeleri,

bazılarının giysileri bozup, yer bezi, sehpa örtüsü gibi farklı ürünlere dönüştürmeleri ya da kalabalık yaptığı için atıkları gibi çarpıcı ifadeler yer almaktadır.

“Bu giysileri (kadın halk giysilerini) giyenlere eski kafadan bunlar daha vazgeçmemiş diyorlar (gülüyor).. Benim gelinimin teyzesi vardı ölmüş ona şalvarlar getirdiler bir sürü, hepsini kesti kesti yer bezi gibi yaptı.. giymesede saklasaydı dedim bende.. değeri yok bunların artık, bilen az..”(S.H.72, BB Kuşağı)

“Bir tane gelinlik varmış önceden işte annemin kayınvalidesinde, oda normal elbi seymiş ama üzeri tamamen tel kırmaymış. İnternette falan sonra satmaya çalıştık larını duyduk.. O gelinliği de herkes giyermiş eskiden. Çoğu kez atmayı falan düşün düm demiş, bende öyle şey atılırmıymış dedim. Çok değerli bana göre ama işte sonra akıllı birileri almış elinden işte o bilememiş kıymetini napcam onu ben diyo.”(Z.H., 50, X Kuşağı).

“Kayınvalidemle 35 sene oturdum o hep saklardı annesininmiş. Gelinliğiymiş, onu Yunanistan’dan getirmiş. Çok güzel saklardı onu çarşafalara falan sarardı. Bunu Su na’ya vericem derdi, benim büyük oğlan. Görümcemde hep isterdi onu, bohçacılar falan geliyordu çok, çarşaf falan veriyorlardı, ver diyordu anne çarşaf alıyım diyordu. Kayınvalidem de yok vermem ben onu Sunaya vericem, Sunanın hanımına vericem falan diyordu. Sonra kayınvalidem ölünce, görümcem çok istedi durdu, bende verdim gitti.. sattı mı naptı bilmem ama o zaman bile bohçacılar verelim derdi..”(S.H.,72, BB Kuşağı).

“Yok kızım bizde kalmadı giysilerden, önceden bizimkiler onları kesip kesip çocuklara bez yapmışlar. Onun için kalmamış giysilerden hep bez yapmışlar...” (R.H., 61, BB Kuşağı).

Gençlerin bu değerlere, büyüklerinin istediği ve beklediği gibi önem vermedikleri, kadın halk giysilerini ve dolayısıyla kültürlerini, geleneklerini tahrip edici ve yok edici bazı durumların oluştuğu söylenebilmektedir.

Tüm dünyayı etkisi altına alan popüler kültür, en çok da gençleri internet ve sosyal medya ile hiç de zorlanmadıkları bir kültüre adapte etmiştir. Enerjisi, heyecanlı ve hızlı oluşu ile özellikle gençleri hedef alan bu yeni kültüre, hayatı anlama, anlamlandırma ve yeni bir kimlik inşa etme aşamasında olan gençler nerdeyse hiç sorgulamadan ayak uydurmuşlar, kendi kültür, gelenek ve değerlerine yabancılaşmışlardır (Levent, 2015, s. 7). Kadın halk giysileri de, kullanımının azalması ve değişikliklere uğraması açısından popüler kültürden çok büyük oranda nasibini almıştır.

Y Kuşağı Kadınlarının Bakış Açısıyla Halk-Giyim Kuşam Kullanımı ve Özelliklerinin Değişim Sebepleri

•Uyum Sağlama

Yapılan derinlemesine görüşmelerde, Y kuşağına üye kadınlar, gelenekli kadın halk giyim-kuşamının değişmesine ve kullanımının azalmasına ilişkin sorulara yanıt olarak genellikle, sosyal çevrelerine uyum sağlamaya çalıştıklarını ifade etmişlerdir. Katılımcı kadınlar uyum sağlamayı; bulundukları ortamlarda dikkat çekmeme, köy dışında bulundukları sosyal çevrelerinde kabul görme ve bunun için onlar gibi giyinme olarak tanımlamışlardır.

“Eskiden gençler falan okumazdı bu kadar, şimdi okuyan çoğalınca tabi pantolon falan giyende çoğaldı. Ama köye gelince şalvarda giyer hepsi...her yere uymaya çalışıyoruz... Bizim köyde giyenler var ama ben çalışıyorum ya Bandırmaya giderken pantolon giyerim. İşe gittiğimiçin hergün merkezdeyim, orda yaşlılar olsa giyer bu şalvarları ama işyerinde olmuyor gençlere” (H.H., 25, Y Kuşağı).

“Başka yerlerde Bandırma’da Bursa’da insanlar bakınca kötü hissediyorum.. Köyde kötü hissetmiyorum açıkçası başka bir yere gidince hissediyorum ama..” (S.H., 19, Y Kuşağı).

“Pek biyere gitmem ben öyle gezmeye falan, köyde şalvar, bluz giyerim ama Kepsut’a falan indiğimizde normal etek giyeriz o zaman şehir kızı oluyoruz (gülüyor), herkes nasılsa öyle giyeriz, var bi sürü eteğim, şehirden şehire... “ (H.H.,37, Y Kuşağı).

Y kuşağı üyelerinin özellikleri arasında, değişikliğe ve yeniliğe açık, dışa dönük, teknolojiye konusunda uzmanlaşmış, sabırsız ama güven duyguları yüksek gibi sıralayabileceğimiz birçok faktör vardır (Akçakanat vd., 2017, s. 141). Katılımcı kadınların aktardığı bilgiler incelendiğinde, köydeki sosyal çevrelere uyum sağlamak için, gerektiğinde halk giysilerini giydikleri ama şehir merkezine, işe ya da arkadaş ortamlarındaki sosyal çevrelere uyum sağlamak için de kadın halk giysilerini tercih etmedikleri anlaşılmaktadır. Bu bağlamda, toplumsallaşma, insanoğlunun kabul görme ve onaylanma eğiliminin ürünüdür denilebilir. Toplumun bütün katmanlarına etkili olan moda, insanların dahil oldukları gruba kendilerini kabul ettirmek için başvurdukları bir olgudur. İnsanlar, dahil oldukları kitlelerin kendileri için uygun gördükleri davranışa uzun süre kayıtsız kalamayarak dahil olmaktadır. Y kuşağı üyelerinin, dahil oldukları sosyal çevrelere uyum sağlamak istemeleri, yaşadıkları sosyal çevreye de dahil oldukları sosyal çevrenin uygun gördüğü ve benimsediği batı tarzı giysilerle dahil olmaları, kadın halk giyim kuşam kullanımı ve özelliklerinde değişimlerin sebeplerinden biri olarak dikkat çekmektedir.

• Bilgi Eksikliği

Yapılan derinlemesine görüşmelerde, Y kuşağına üye kadınlar, gelenekli kadın halk giyim-kuşamının değişmesine ve kullanımının azalmasına ilişkin sorulara yanıt olarak sıklıkla, gelenekli kadın halk giysilerini dikmeyi, süslemeyi bilmediklerini ifade etmişlerdir. Annelerinden, annanne ya da kayınvalidelerinden gördüklerini fakat onlar kadın halk giysilerini diktikleri ya da süsledikleri için öğrenmediklerini, onlardan kalanları gördüklerini ifade etmişlerdir.

“Bu giysiler bana kayınvalidemden kalma o gençken giyermiş. Normal günde de giyerlermiş.. Ben de diktirdim köyde diken bi kadın var. Ondan başka pek bilen yok. Fermana eskiden çok işlemeli süslemeliydi bak bundan” (Kayınvalidesinin eski süslemeli giysisini gösteriyor), şimdi artık onu yapan bilen kalmayınca böyle düz olanlardan diktiriliyor. Eskiden bu yörük giysilerini, entarisini, peşkirini hep tezgahlarda dokurlarmış. Artık dokuyan yok bilmez gençler bende öyle...” (H.H., 37, Y Kuşağı).

“Ben dikmeyi, süslemeyi bilmiyorum. Annem yapar ondan görürüm ama okuduğum için, nasılsa yapan var diye ilgilenmedim hiç..” (E.H., 20, Y Kuşağı).

“Ben bilmem bu giyecekleri ama şalvar dikmeyi bilirim. Bu Yörük kıyafetleri çok detaylı, bilmem ben..” (G.H., 25, Y Kuşağı).

Şekil 2: Temaların şema ile gösterimi

Kadın halk giyim kuşamında kadınların bakış açılarına göre kuşak farklılıkları bağlamında BB ve X kuşağı kadınları için, halk giysilerinin değişim sebepleri, “geleneklerden kopma”, “yaşlılık ve hastalık”, “anne-kayınvalide etkisi”, “gençler değerini bilmiyor” temaları olarak adlandırılmıştır. Y kuşağı için kadın halk giyim-kuşam değişikliklerinin sebepleri, “uyum sağlama” ve “bilgi eksikliği” temaları olarak adlandırılmıştır.

Kadın halk giyim kuşam değişimlerinde kadınların bakış açısına göre kuşak farklılıklarının yeri çok büyüktür. BB ve X kuşağı kadınların geleneklerine, Y kuşağı kadınlarına göre çok daha bağlı oldukları, giysilerini korumaya ve kullanmaya çalıştıkları ancak gençlerin ise daha Batı tarzı giysileri tercih ettikleri, halk giysilerini biçmeyi, dikmeyi, süslemeyi merak etmedikleri ve buna bağlı olarak da çok bilmedikleri belirlenmiştir. Gençlerin, gelenekleri uygulamadıkları, sosyal çevrelerinden gördüklerini yapmaya çalıştıkları, geleneklere bağlılığın azaldığı dikkat çekmektedir. Halk giysilerinin değişim ve dönüşüm süreçlerinin sebeplerinden bir diğeri ise, kadınların yaşlanmaya başlaması ve buna bağlı gelen hastalıklardır. Yaşlılıkla beraber gelen hastalıklardan dolayı giysileri kadınların kullanmadıkları ya da kullanamadıkları, kullanımı dışında halk giysilerini biçmesini, dikmesini ve süslemesini bilen kadınların artık yapamadıkları belirlenmiştir. Farklı kuşaklardaki kadınların etkileşiminin azalması yani kadınların kendi ailelerindeki büyük kadınlardan etkilenme, onları dinleme, sayma düzeyinin azalması, kültürel bilgi birikim aktarımının azalması halk giyim kuşam değişimlerinin bir sebebi olarak karşımıza çıkmaktadır. Gençlerin köy dışındaki sosyal çevrelerine uyum sağlamak istemeleri, bulundukları ortamlarda dikkat çekmemek için, giysilerini dahil olmak ve kabul görmek istedikleri sosyal çevredeki gibi tercih ettikleri

görülmüştür. Genç kuşakların bu bilgilere sahip olması, uygulaması ve koruyarak gelecek kuşaklara aktarılması gerekliliği dikkate alınmalıdır. Aksi takdirde sadece değişim ve dönüşüm değil yozlaşmanın olması da kaçınılmazdır.

Kadın halk giyim kuşam örneklerinin çok azaldığı ve giysilerle ilgili bilgilere sahip kadınlarımızın giderek yaşlandığı gerçeği görülmüştür. Giysilerin korunup, örneklerin toplanması ve belgelenmesi için yapılan çalışmaların yeterli olmadığı bilinmektedir. Bu konuda çok daha hızlı ve planlı ilerlenmesi gerekmekte aksi halde giysilerle ilgili sağlıklı bilgiler alınacak katılımcıların bulunması yakın zamanda imkansız hale gelecektir.

Gelenekler insanlar tarafından yaşatılır ve aktarılır. Kültür Bakanlığı ve sivil örgütler tarafından özellikle gençlerin desteklenerek halk giyim-kuşam biçki, dikiş ve süsleme özellikleri hakkında bilgilendirilmesi, giysilerin orijinalliklerinin bozulmadan ve yozlaşmadan sürekliliğinin sağlanması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Akçakanat, T. vd.. (2017). İşkolikliğın kuşaklara göre karşılaştırılması: Süleyman Demirel Üniversitesi Akademisyenleri Üzerine Bir Araştırma, *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(3). 135-155.
- Altıntuğ, N. (2012). Kuşaktan kuşağa tüketim olgusu ve geleceğin tüketici profili, *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 4(1). 203-212.
- Akdoğan, A. (2002). *Geleneksel Toplumdan Modern Topluma Geçişte Dini Hayat*. İstanbul: Rağbet.
- Anıl, H.A. (2011). *Kültürel Değişme Açısından Kuşaklar Arası Çatışma (Aşkan Ve Dum lupı nar Mahallesi Örneği)*. (Yüksek lisans tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı.
- Artun, E. (2006). Adana ve Osmaniye halk kültüründe giyim-kuşam geleneği. *Halk Kültürün de Giyim-Kuşam ve Süslenme Uluslararası Sempozyumu'nda sunulmuş bildiri*. http://turkoloji.cu.edu.tr/HALKBILIM/erman_artun_giyim_kusam.pdf sayfasından erişilmiştir.
- Ayhün, E.S. (2013). Kuşaklar arasındaki farklılıklar ve örgütsel yansımaları. *Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 2(1). 93-112.
- Bekmezci, M. (2017). Kuşakların karşılaştırılması ve iş dünyasında 'y' kuşağına kuramsal bir bakış. *Toros Üniversitesi İİSBF Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(7). 101-111.
- Büyüköztürk, Ş., vd., (2012). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. (11. Baskı). Ankara: Pegem.
- Canatan, A. (2008). Toplumsal değerler ve yaşlılar. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 1, 62-71.
- De Vaney, S. (2015). Understanding the Millennial Generation. *Journal of Financial Service Professionals*, 69(6). 11-14.
- Divanoğlu, U.S. (2017). Kuşak farklılıklarının politik pazarlama ve siyasal iletişim açısından değerlendirilmesi. *Turkish Studies*.12/31. 265-278.
- Flugel, J. C., (1971). *The Psychology Of Clothes*, The International Psycho-Analytical Library 18 London.

- Göktaş, P., (2016). Y kuşağının iletişim sorunlarının analizi ve çözüm önerileri: Süleyman Demirel Üniversitesi Isparta Meslek Yüksekokulu Örneği. *Karadeniz Teknik Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*. 3(11). 32-50. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/e-kiad/issue/49302/629774>
- Göle, N., (1991). *Modern Mahrem, Medeniyet ve Örtünme*, Metis Yayınları, İstanbul.
- İzmirlioğlu, K. (2008). *Konumlandırmada Kuşak Analizi Yardımıyla Tüketici Algılarının Tespiti: Türk Otomotiv Sektöründe Bir Uygulama*. (Yüksek lisans tezi). Muğla Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Bölümü.
- Kaygısız, E. & Sipahi, H., (2019). Y kuşağı üniversite öğrencilerinin bireysel yenilik ve endüstri 4.0 bilgi düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi, *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 18(2), 922-936.
- Kavalcı, K. & Ünal, S., (2016). Y ve Z kuşaklarının öğrenme stilleri ve tüketici karar verme tarzları açısından karşılaştırılması. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20 (3), 1033-1050.
- Keleş, H.N., (2013). Girişimcilik eğiliminin kuşak farkına göre incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 13(26), 23-43.
- Koç, F. & Koca E., (2015). Kütahya'nın Entarili Geleneksel Kadın Giysilerinin Göstergebilimsel Çözümlemesi, Semiotic Analysis of Traditional Women's Outfits with Entari of Kutahya, *Millî Folklor*, 27 (106), 70-87.
- Koç, F. & Koca E., (2016). Halk Giyim Kuşamının Yok Olmasına İlişkin Nedenler ve Korumaya Altına Alınması Gerekliğinin 5N1K Yöntemi İle Analizi. *Turkish Studies*.11/2. 755-778.
- Koç, F. & Koca E., (2017). Türk Topluluklarının Giyim Kuşam Kültüründe Ortak Değerler, *Türk Dünyasında Ortak Kültürel Değerler Ortak Miras*, Editör: Nebi Özdemir ISBN:978-605-81830-0-1. 137-168.
- Koç, F. & Koca E., (2019). Gelenekli Halk Giyim Kuşamında Yozlaşmaya Yönelik Bazı Tespitler”, *Uluslararası Eğitim, ve Yenilikçi Bilimler Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, 23-24 Kasım, Ankara, 165-175.
- Kuyucu, M., (2017). Y kuşağı ve teknoloji: y kuşağının iletişim teknolojilerini kullanım alışkanlıkları. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*. 5 (2). 845-872. <https://doi.org/10.19145/e-gifder.285714>.
- Levent, L. (2015). Zamanın ruhu ve gençlik, *Aile Dergisi*, Mayıs, 4-9.
- Marshall, G., (1999). *Sosyoloji Sözlüğü*, Çev. Osman Akınhay-Derya Kömürçü, Ankara: Bilim ve Sanat.
- Mc Crindle, M., (2015). *Alpha Generation*. <https://mccrindle.com.au/insights/blog/generation-alpha-mark-mccrindle-q-new-york-times/> sayfasından erişilmiştir.
- Nagy, A., Kölcsey, A., (2017). Generationalpha: marketingorscience. *Acta Technologica Dubnicae*. 7(1). 107-115.
- Neuman, W. L., (2012). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri: Nicel Ve Nitel Yaklaşımlar*. 5. Baskım. İstanbul: Yayın Odası.

- Tekin, M., (2015). *Çalışma Yaşamında Kuşaklar Ve İşe Yönelik Tutumlarının İncelenmesi*. (Yüksek lisans tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi Ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı.
- Tokabaş, E., (2012). *Kuşak kuşak teknoloji ve sosyal hayat*. https://www.academia.edu/5573000/Ku%C5%9Fak_Ku%C5%9Fak_Sosyal_Medya..
- Turan, Ş., (1995). *Türk Devrim Tarihi*. Ankara: Bilgi.
- Yıldırım, F., (2015). Düğün sonrası gelenekler bağlamında Ondokuzmayıs/Samsun yörükleri, *Turkish Studies*. 10 (8) . 2259-2270.